لەئەرشیفی هونەری شانۆوە... عبدولا گوڵ محمد

بەبۆنەی ڕۆژی شانۆی جیهانی یەوە

لەناوەڕاستی هەشتاکان دا و لەگوندی (سۆڵەی دەربەند) لەناوچەی قەرەداخ، کەدەکەوێتەبناری شاخی (بەخشی) یەوە، سەروەختێك سەربازی هەلاتوو لەشەری کاولکارانەی بەناو (قادسیە) ی دۆڕاوەوە، بەلێشاو ڕوویان لەجێگا دوورەدەستەکان دەکرد تا لەشالاوی گرتن و زیندانی و کوشتن بەدوور بن. ئێمەش کۆمەڵێك بووین لەو زۆرینەیەو لەو گوندەدا ئاراممان گرتبوو. ژیانی ئێمەبەجۆرێك دەگوزەرا زۆر سەخت بوو لەسادەترین پێداویستیی ژیان بێبەش بووین، سەرباری ترس و دڵەڕاوکێ کەئەگەری هاتن و بەسەرداداني هەر جێگایەك لەلایەن سوپای دڕندەی (بەعس) ەوە، مۆتەکەیەکی بەردەوامی ژیانمان بوو.
لەوساتەوەختانەدا و بەمەبەستی گۆڕینی شێوەژیانێکی وەها بەچەند ساتێکی جیاواز لەڕۆژانی دووبارەی وەك یەکی زۆرێکمان کەبەجۆرێکی سەیر تووشی بێزاری و دڵەڕاوکێ ی کردبووین، بیرمان لەپێشکەش کردنی شانۆیی یەك کردەوەکەلەلایەك، هۆکارێك دەبێ بۆ بەبەرا هێنانەوەی ئاهێکی چێژ ئامێز و دوبارەخستنەوەگەڕی ئەندامەکانی لەشمان بەمەبەستی سوود گەیاندن بەدەورو بەر، هەمانکاتیش دەبین بەمایەی خۆشی یەك، ئەگەر کەمیش بێ، بۆ دانیشتوانی ئەوگوندەی کەباوەشی پڕ خۆشەویستی یان بۆ کردوونەتەوەو لەئامێزیان گرتووین.
دەقی شانۆیی (بۆیاخچێ) ئەمینی میرزا کەریم مان هەڵبژارد بۆ دەستپێکی کارەکانمان، کەئەم شانۆیی یەلەبەرهەمێکی ناوازەی نووسەرەو بەناوی (سەرچاوەی ژانێکی خامۆش) وەچاپ و بلا و کراوەتەوە. هۆکاری هەڵبژاردنی دەقێکی وەها پێمان وابوو، زمانی نووسین و ناوەرۆ کەکەشی لەگەڵ پێویستیی ئەو سەردەمەدا دەگونجا و دەهاتەوە.

حەسەن ئیسماعیل ئەمین و سامان ئەحمەد و عبدولا گوڵ

وەختێك بڕیارمان دا دەست بەکارەکانمان بکەین، چەند ڕۆژێك لەمانگی (ڕەمەزان) تێپەڕی بوو. دەورەکانمان بەسەر کاراکتەری گونجاو دا دابەش کرد. کاری دەرهێنانیش لەئەستۆی هەموان بوو، چێ دەستی کاك (هێمن) کەناسرابوو بە(هێمنەڕەش) و ئەو سەردەمەلەگونگی خاوێ دەژیا یارمەتیدەرێکی باشمان بوو سوودیشمان لەڕاکانی زۆر وەرگرت. بەشی زۆری ئەکتەرەکان لەخەڵکی گوندەکەپێکهاتبوون، من و چەند هاوڕێ یەك نەبێ، ئەمەبۆ خۆی مژدەیەکی دڵخۆشکەر بوو بۆ سەرجەم ئەکتەرەکان و کەس وکاریشیان.
کەسانێك بۆ یەکەم جاریان بێ و ڕۆڵ لەشانۆیی یەکدا ببینن و بەسەرکەوتوانەڕووبەڕووی

بینەرێكی زۆر ببنەوەكارێكەو دەست خۆشی گەرەكە. ژمارەی ئەكتەری بەشداربوو لەكارەشانۆیی یەدا خۆی لەسەروو (10) ئەكتەر دەدا. ناوی ئەكتەرەكان كەبەشداربوون و من لەیادم ماو ن (بەهۆی تێپەڕبوو نی كاتێكی درێژ بەسەری دا) ئەمانەبوون، داوای لێبوردنیش لەو بەڕێزانەی تر ئەكەم كەناوەكانیانم لەیاد نەماوە:
عبدولا گوڵ محمد (بایز) ، سامان ئەحمەد (بۆیاخچی) ، حەسەن ئیسماعیل ئەمین (بەرێوەبەری گشتی) ، یوسف گوڵ محمد، عبدالرزاق اسماعیل ئەمین (هاوڕێ ی بایز) ، حەمید حەمەئەمین، عەتا حەسەن سالح، موحسین لەتیف كەریم، دارا سەعید حەمەڕەزا (خەڵكی لادێ) ، شەهید ی جوانەمەرگ (عبدولباست موحسین) شێخ عەبدول، جوانەمەرگ (شێخ عومەری دارتاش) (خەڵكی لادێ) ، هیوا شەریف تۆفیق (پاقلەفرۆش) ، ئەنوەر كەریم تۆفیق (سكرتێر)

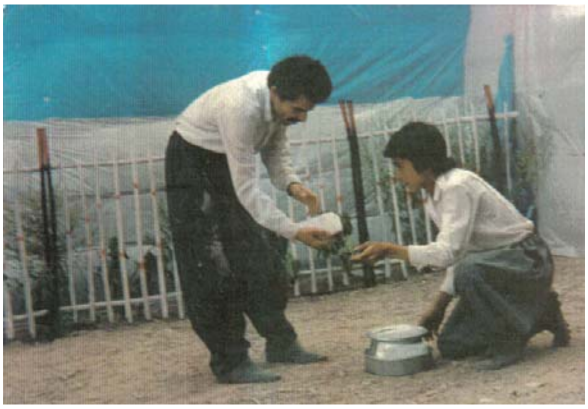

هیوا شەریف و عبدولا گوڵ

ئەوەی مایەی ئاماژەپێ كردنە، بڕیارمان دابوو شانۆیی یەكەمان لەچوار ڕۆژی جەژنی (ڕەمەزان) دا پێشكەش بكەین و پرۆڤەمان ڕۆژەكانی مانگی ڕەمەزان بوو، هەرخۆشمان و بەیارمەتی بەشێك لەخەڵكی (سۆڵە) دەستمان بەخشت بڕین كرد بۆ دروستكردنی شانۆیی یەكەمان و لەگەڵیشیان دا پێداویستی یەكانی ناو شانۆكەمان لەلا یەن خەڵكەكەوەبۆ دابین كران. ئەمانویست كارێكی نموونەیی وەها ئەنجام بدەین كەهیچی كەمتر نەبێ لەو شانۆیی یانەی كەلەشارەكان دا پێشكەش دەكران، شانۆیەكی بەرزی دڵگیر لەناو كۆمەڵێك پیرەداردا، ژێر دارەكانی بەرانبەریشی سێبەرێكی خەستیان بۆ دانیشتوان دروست كردبوو، هەرچی كورسی قوتابخانەكەهەبوو كەقوتابیان لەسەری دادەنیشتن هێنابوومان و لەبەشی دواوەڕیزمان كردبوون بۆ دانیشتن لەسەریان، هەرچی بەشی پێشەوەش بوو بەڕاخەری ماڵەكان فەرش ڕێژ كرابوو. سوودمان لەبڵندگۆیەكی دەستی وەرگرت بەشێكیمان لەناو شانۆكەدا داناو بەشەكەی تریشمان بەسەرسەری خەڵكەكەوەلەچڵی دارێك سەرەوخوار بەست كەبینەری شانۆكەمان تەنانەت ئەوانەی لەدواشەوەدانیشبوون بەئاسانی دەیانتوانی گوێ بیستی دەنگی ئەكتەرەكان بێ بەئاسانی. چەند كەسێكیش دانرابوون بۆ چاودێریی میوانەكان بەمەبەستی باشتر بەرێوەچوون و خزمەتی هەرچی زیاتر بەو میوانەبەڕێزانەی بۆ بینینی شانۆیی یەكەمان هاتبوون.
ئەم كارەشانۆیەشانازی یەكی مەزنی بۆ ئێمەتۆمار كرد بەوەی كەبەناو (مەلایەك) بەجۆرێك بووبوو بەبار بەسەرژیانی گوندەكەوە، سێ ژەمەخواردنی بەناوی (مەلا) بوونی یەوە، لەئەستۆی خەڵكەكەدانابوو، بێزاربوونێكی ئاشكراشت بەڕوخساری ئەوانەوەدەبینی بەڵام ناچار بوون. بەدرێژایی ڕۆژەكانی ڕەمەزان و لەمزگەوتی گوندەكەدا تەبلیغاتی ناجۆرو نا شایستەی دەست پێ كردبوو دژ بەئێمە، ئێواران و لەكاتی بەناو خوتبەدا بۆ ڕۆژووانی گوندەكەباس هەر باسی خراپی ئێمەبوو، بەو هۆیەوەدەیویست ڕووی

ئێمەلەبەرچاوی دانیشتوانی گوندەکەڕەش بکات، بەو مانایەی کارەکەی ئێمەبەبڕوای ئەو دژ بەئیسلام و نەریتی موسوڵمانانە. تەنانەت کار گەیشتبووەئەوەی بەدانیشتوانەکەبڵێت: بڕۆن و تەماشا بکەن بزانن لەناو ئەو پەردەی شانۆیی یەدا چی دەکرێ؟ هەرچەندە، کەم تا زۆر ئێمەڕووبەڕووی چەند قسەیەکی ناخۆش دەبووینەوە، بەڵام هەر زوو مەرامی گڵاوی بەناو (مەلا) بۆ دانیشتوانەکەئاشکرابوو، بەوەی کاتێ ڕۆژی یەکەمی شانۆیی یەکەمان پێشکەش بەخەڵکەکەکرد، بەکردەوەبۆیان دەرکەوت کەهەرچی ئەو بەناو (پێشنوێژە) داویەتی یەپاڵمان هەمووی درۆیەو دوورەلەڕاستی یەوە. بەپێچەوانەی مەبەستی گڵاوی، بەجۆرێك دەستخۆشی مان لێکرا کەمایەی بیرچوونەوەنی یە. سەرجەمیش بڕیاریان دا ئەو (ڤایرۆسە) لەگوندەکەیان دەرکەن، هەرواشیان کرد بەجۆرێك دەرکرا کەهەتاماوەڕووی ئەوەی نەبێت بەوناوچەیەدا بێتەوە. ئەم کارەی ئەوان هێندەی تر دڵی ئێمەی خۆش کرد و هەرچی ماندوێتیشمان هەبوو تا ئەوکاتەلەلەشمان دەرچوو، کەمەبەستی ئێمەشیان بۆ ئاشکرابوو کەلەخزمەت بەوان هیچی دیکەمان مەبەست نی یە، بۆیەداوای بەرهەمی دیکەیان لێدەکردین.

عبدولڕەزاق ئیسماعیل و عبدولا گوڵ

بۆ ئاگادار کردنەوەی دانیشتوانی سەرجەم ئەوگوندانەی کەوتبوونەسنووری ناوچەکەمانەوە، توانیمان بەهۆی ئەو ماتۆڕەی کەبرای بەڕێزم (یوسف گوڵ محمد) لەو سەروەختەدا هەیبوو، داوەتی بەشی زۆری دانیشتوانی ئەو گوندانەمان کرد، هەمووشیان بەخۆشحاڵی یەوەهاتنی خۆیانیان پێ ڕاگەیاندین. جەژنی ڕەمەزانی ئەوساڵەبەدانپیانانی هەموویان، نەك هەر جەژنبوو بۆیان، بەڵکەکەڕنەڤاڵێکی سیخناخ لەقاقا بوو کەبۆ ئەوانمان کردبوەدیاری.

پێشکەش کردنی شانۆیی یەکەمان چوارڕۆژی خایاند، هەر چوار ڕۆژەکە، هێندەخەڵك هاتبوون بۆ بینینی شانۆیی یەکەمان، بەووتەی خەڵکەکەناوچەکەیان تا ئەو کاتەڕۆژی وا خۆشی بەخۆیەوەنەدیبوو. هەموو ڕۆژێکیش بەکۆتایی هاتنی شانۆیی یەکەمان دەستخۆشی بەلێشاو دەباری بەسەرمان دا و ئەم کارەیان بەجۆرێك وەسف دەکرد کەدەیانگوت: (ئەم کارەتان وەك ئەوەوایەیەك مانگ ئێمەتان داوەت کردبێ و سێ ژەمەقەلتان دەخوارد دابێتین) لا ی ئەوان ئاوها تام و چێژێکی بێ وێنەی هەبوو. دیارەوەسفەکەشم وەك خۆی و لەزمانی میوانەکانی ئەوکاتەوەگێڕایەوە.

چەند هەفتەیەك دوای کۆتایی هاتنی کارەکەمان، چەند وێنەیەکیان نیشان داین کەچۆن گوندێکی دراوسێمان بەناوی (دێلێژە) سەرجەم دانیشتوانەکەی بەرەو لای ئێمەبەڕێکەوتوون بەمەبەستی بینینی شانۆیی یەکەمان، ئەو یادگاریانەنیشانەی سەرکەوتنی کارەکەمان بوو، کەهونەر پێویستەئاوێنەی باڵانمای واقیعی ژیانی خەڵك بێ و ئامانجەپیرۆزەکەی هونەر لەدەست نەدات کەلەخەڵکەوەیەبۆ خەڵك.

وەلێ مخابن، ئەوەی جێگای نیگەرانی ئێمەو بەشێکی دانیشتوانی گوندەکەش بوو، هەر پاش بەکۆتا هاتنی شانۆیی یەکەمان، لەلایەن بەرپرسانی ئەوکاتەی ناوچەکەوەهێرشێکی نارەوا کرایەسەرمان و بەتۆمەتی (پەیوەندیمان بەرێکخراوێکی موخالیفی ئەوانەوە) کەزۆر دوور بوو لەراستی یەوە، چەند هاورێ یەکیان زیندانی کردین و پاش ئەشکەنجەدانێکی زۆر، بەرەڵایان کردن، لەگەڵیشی دا هەرەشەی دووبارەنەبوونەوەی جۆرەکارێکی وەهایان لێ کردین، بەو بیانووەی گوایەسەرەتا ئێمە(موافەقەت) ی ئەوانمان وەرنەگرتووەبۆ کارەکەمان. خۆم بانگ کرام بۆ بارەگاکەیان و لەلایەن بەرپرسی ناوچەکەوەبەجۆرێکی هەرەشەئامێزو بەپەنجەراوەشاندنەوەپێم راگەیەنرا: کەئێوەگەرەکتانەئەو خەڵکەلەدژی ئێمەهان بدەن. مەبەستی ئێمەش هێشتنەوەی ئەوانەبەو شێوەیەی کەهەیەتا نەبن بەرێگر لەبەردەممان دا، ئێوەخەریکن ئاراستەکەمان لێ تێك دەدەن. ئێمەبەهیچ جۆرێك رێگاتان پێ نادەین. ئەمەسنووری ئێمەیەو ئێمەبریاردەری ئەوهڵین لەم ناوچەیەدا.

سامان ئەحمەد و عبدوڵا گوڵ

لەو رۆژگارانەش دا ناتۆرەی (سپلّی لاوورگە) دەستەواژەیەکی سواوی هەمیشەوتراوەبوو رووبەرووی سەربازەهەڵاتووەکانی ئەو کاتەدەوترا، کەبەبروای ئەوان (واتەسەرکردایەتی یەکێتی) باشتر بوو هاوشانی ئەوان چەکمان لەشان بکردایە، یان لەجەبهەکان دا بمایناتەوەنەك بەمشێوەیەی ئێستامان سەربازی هەڵاتوو بین. ئەم کارەی ئێمەش وەڵامێکی (نا) بوو بەرووی ئەو تۆمەتەهەڵبەستراوەدا.

بەهەموو ئەو رێگرانەی هاتنەسەر رێگامان، ئێمەکارێکی هونەریمان لەهەژارترین گوندی ناوچەیەك دا بەسەرکەوتن گەیاند، هەزار درووود بۆ یەکەیەکەی بەشداربوان و دانیشتوانی ئەوکاتەی گوندەکە. پاش تێپەربوونی زیاتر لە(19) ساڵ، سڵاوی خۆشەویستی و ئەمەك بۆ گەورەتا بچوکیان دەنێرم لەهەر کوێ یەکی ئەم دنیایەدا بن.

almanya 2006 / 03 / 26